

COURCELLES, Dominique de: *La paraula de l'àngel. Una aproximació plural als goigs*, Barcelona: Fragmenta, 2008.

AUGUST BOVER I FONT

Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana
 bover@ub.edu

Editorial Fragmenta ha tingut l'encert de posar a l'abast dels lectors catalans, en una excel·lent i bella edició, la major part dels treballs de recerca gogística de Dominique de Courcelles, cosa que permet tenir-ne ara, per primer cop, una visió global. El volum aplega en 428 pàgines la versió catalana de les seves monografies *Les histoires des saints, la prière et la mort en Catalogne* (1990) i *La parole de l'ange, l'écriture et le corps* (1991), més dos capítols de *L'écriture dans la pensée de la mort en Catalogne: Les joies /goigs/ des saints, de la Vierge et du Christ de la fin du moyen âge au XVIIIe siècle* (1992). L'autora, directora de recerca al Centre National de la Recherche Scientifique i directora de programa del Collège International de Philosophie de París, membre corresponent de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de l'Institut d'Estudis Catalans, ha traduït al francès Ramon Llull i Ausiàs March, i ha publicat diversos llibres sobre literatura catalana medieval i moderna, i sobre literatura religiosa i història de les idees en el món hispànic. La seva recerca s'inicià sota la influència de la lectura de Josep Sebastià Pons —ell mateix autor dels *Goigs en alabansa de sant Maurici*, d'Illa— i de la tradició familiar materna, arrelada al Solsonès, que li van fer veure com aquest gènere, el més característic del cançoner català, originat en l'encreuament del tema marià dels *septem gaudia* amb les cançons de dansa trobadoresques, no solament comptava amb un riquíssim fons de testimonis històrics i s'havia difós també a Sardenya, sinó que és, a més, un gènere viu arreu del territori. Un gènere que, com diu Ignasi Moreta en el pròleg, no ens serveix «per saber qui és Déu, però sí per saber com els homes s'hi han relacionat, perquè des de la fi de l'Edat Mitjana han estat una manera concreta d'adreçar-se a la divinitat» a casa nostra. Però, històricament, els goigs han estat molt més tractats des de la devoció que no pas des del vessant científic. Per això, de Courcelles, conscient de la importància d'aquests cants per a la història del llenguatge religiós, la literatura i l'antropologia, ha aplicat al seu estudi les eines de l'antropologia de la religió, de la teoria de la literatura i, fins i tot, de la psicoanàlisi. I ha combinat el treball als arxius i biblioteques de Barcelona, Girona, Lleida, Montpeller, Montserrat, Palma, Perpinyà, la Seu d'Urgell, Tarragona i Vic, amb el treball de camp, assistint al cant dels goigs en els llocs i circumstàncies en què se solen cantar.

De Courcelles, que divideix el seu llibre en 10 capítols més un epíleg, parteix de «la paraula de l'àngel», és a dir, de l'anunciació de l'arcàngel Gabriel a Maria, per mostrar com a través dels goigs catalans el missatge angèlic de salvació s'ha fet escriptura. El segon capítol tracta de la denominació, del pas dels himnes marians en llengua llatina als textos en llengua catalana dedicats a la Mare de Déu i als

sants. En el següent capítol s'ocupa de les històries dels sants, de la difusió dels reculls hagiogràfics com la *Legenda aurea*, el *Flos sanctorum* i altres, i de les seves possibilitats de dramatització. A continuació analitza la recitació i el secret de l'enunciació en la pregària dels goigs i ho exemplifica en el següent capítol prenent com a exemple els goigs de sant Vicenç. El sisè capítol posa en relació l'escriptura dels goigs amb els cossos dels fidels, que els canten (i els ballaven), i els cossos dels sants, i analitza la paròdia i l'ús polític. Després és el torn de l'escriptura i la impressió. Un nou i extens capítol s'ocupa de la relació entre escriptura i paraula. El novè capítol tracta de la posició dels goigs en la litúrgia de l'Església. El desè, del preu de la pregària dels goigs i l'economia parroquial. I l'estudi es clou amb un epíleg recapitulatori.

Finalment, la utilitat del llibre es veu reforçada amb les referències de les fonts i la bibliografia, la reproducció d'una selecció de 44 goigs antics amb la corresponent taula i el llistat alfabètic dels impressors agrupats per localitats i amb la indicació dels anys o període d'activitat.

Sense cap mena de dubte, aquest llibre de Dominique de Courcelles constitueix una de les aportacions més importants que mai s'han fet al tema dels goigs des del vessant científic.

FERRER, Josep i Joan PUJADES (eds.): *Epistolari Joan Coromines & Josep Gulsoy*, Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2010.

JOAN ANTON RABELLA

Oficina d'Onomàstica, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
jrabella@iec.cat

«No es refiï enterament de mi: tota teoria en aqueixa mena de coses té un element de caràcter “tentative”; el goig més gran que vostè m'ha dat amb aquest treball i amb d'altres és veure que en els treballs de filologia catalana que emprèn vostè acabarà per arribar a certituds més grans i completes que les que jo havia assolit.» (carta 182, de Joan Coromines, 1 de gener de 1975, p. 446). Sí, com diu la màxima clàssica, un bon mestre és aquell qui fa possible que els seus deixebles el superin, Joan Coromines ha estat un gran mestre. Amb aquestes paraules Coromines predeia amb nitidesa que Joseph Gulsoy aniria més enllà del que ell havia arribat, i reflectia emotivament com això l'omplia de goig.

Joseph Gulsoy és una figura cabdal per a la gramàtica històrica catalana, un gran científic que exemplifica el rigor investigador, la capacitat d'anàlisi i la sistematicitat en l'exposició, una persona que, potser precisament per la seva generositat i humilitat, no ha tingut el reconeixement que sense cap mena de dubte mereix. No parlem d'una figura secundària, sinó de la persona que en molts aspectes ha fet les aportacions més decisives i, alhora, més brillants en aquesta disciplina,